

Szkoła ponadpodstawowa

JĘZYK POLSKI

Scenariusz zgodny z podstawą programową
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej
z dn. 2 marca 2018 r.)

Szkoła ponadgimnazjalna

JĘZYK POLSKI

Scenariusz zgodny z podstawą programową
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej
z dn. 27 sierpnia 2012 r.)

Scenariusz z wykorzystaniem nowych mediów
i metod aktywizujących (45 min)

O manipulacji jako źródle zła – „Makbet” Williama Szekspira i „Obietnica” w reżyserii Anny Kazejak

Opracowała: Anna Równy

Aktualizacja i redakcja: Małgorzata Bazan i Maciej Dowgiel

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne - Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe

Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode.pl>

Projekt współfinansowany przez

POLSKI INSTYTUT SZTUKI FILMOWEJ

Dofinansowano
ze środków
Ministra Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

© Fundacja Legalna Kultura
ul. Marszałkowska 84/92 lok. 121
00-514 Warszawa
e-mail: edukacja@legalnakultura.pl

Cele lekcji:

Uczeń:

- ✓ analizuje fragmenty filmu „Obietnica” w reżyserii Anny Kazejak
- ✓ podejmuje dyskusję dotyczącą rozważań o wartościach
- ✓ doskonalą umiejętność charakterystyki bohatera
- ✓ poznaje mechanizmy manipulacji i sposoby zapobiegania im
- ✓ odczytuje przesłanie filmu w kontekście idei wpisanych w kampanię społeczną fundacji Legalna Kultura

Metody:

- ✓ burza mózgów
- ✓ elementy lekcji odwróconej
- ✓ praca w grupach
- ✓ praca z tekstem

Środki dydaktyczne:

- ✓ karty pracy
- ✓ Internet
- ✓ projektor multimedialny lub tablica interaktywna

Przygotowanie do lekcji:

Uczniowie samodzielnie lub z nauczycielem oglądają film „Obietnica” w reżyserii Anny Kazejak z płyty DVD wydanej przez Kino Świat lub na platformie VOD. Nauczyciel przed projekcją zapoznaje uczniów z zasadami korzystania z legalnych źródeł. Uświadamia im, że fundacja Legalna Kultura od lat prowadzi kampanię społeczną mającą na celu integrację twórców i odbiorców kultury oraz kształtowanie poczucia odpowiedzialności za kulturę w cyfrowej rzeczywistości. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się w domu z zasobami zamieszczonymi

legalnakultura.pl oraz o odsłuchanie fragmentu wywiadu z Anną Kazejak (link: goo.gl/jvqtAZ [dostęp: 02.09.2018 r.], kod czasowy: 05:15–08:00) i stworzenie krótkiego tekstu, który zachęci do obejrzenia filmu, ale nie zdradzi jego finału.

UWAGA! Lekcję należy przeprowadzić po omówieniu „Makbeta” Williama Szekspira.

Powiązanie z podstawą programową z 2 marca 2018 r.:

Powiązanie z podstawą programową z języka polskiego:

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

ZAKRES PODSTAWOWY

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową),

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego,

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter,

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji,

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje,

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych,

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej,

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst

historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny,

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

ZAKRES ROZSZERZONY

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych,

13) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

ZAKRES PODSTAWOWY

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację,

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki..

ZAKRES ROZSZERZONY

4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty.

Powiązanie z podstawą programową z 27 sierpnia 2012 r.:

(IV etap edukacyjny, zakres podstawowy)

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela.

1. Wstępne rozpoznanie. Uczeń:

- 1) prezentuje własne przeżycia wynikające z kontaktu z dziełem sztuki,
- 2) określa problematykę utworu.

2. Analiza. Uczeń:

- 3) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego i bohatera (narracja, fabuła, sytuacja liryczna, akcja),

4. Wartości i wartościowanie. Uczeń:

- 2) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne,
- 3) dostrzega w świecie konflikty wartości (np. równości i wolności, sprawiedliwości i miłosierdzia) oraz rozumie źródła tych konfliktów.

Przebieg lekcji:

- **FAZA WSTĘPNA**

Nauczyciel sprawdza pracę domową. Zadaje klasie pytanie, kto jest winny zbrodni ukazanej w filmie „Obietnica” (burza mózgow). Następnie prosi uczniów, aby wskazali bohaterkę lektury szkolnej, która tak jak Lila namawia swojego partnera do popełnienia zbrodni. Dopiero po wymienieniu przez uczniów Lady Makbet nauczyciel podaje temat lekcji.

- **FAZA REALIZACYJNA**

Nauczyciel dzieli uczniów na cztery grupy. Grupy I i III otrzymują kartę pracy nr 1, grupy II i IV – kartę pracy nr 2 (materiały pomocnicze 1 i 2). Po przedstawieniu wyników pracy w grupach uczniowie wraz z nauczycielem dokonują charakterystyki porównawczej. Należy zostawić czas na spontaniczne wypowiedzi uczniów, którzy uważają, że postępowanie bohaterek może nie być jednoznaczne i prowokuje do refleksji.

Nauczyciel zwraca tu szczególną uwagę na „demoniczność” obu postaci kobiecych, wskazując różnice w osiągnięciu tego efektu przez pisarza i reżyserkę. Jest to jednocześnie próba odpowiedzi na pytanie, skąd bierze się zło.

Nauczyciel przedstawia zasady konstruowania postaci kobiecych w dramacie filmowym (wyświetla je na tablicy lub odczytuje):

1. Bohaterka dramatu może być izolowana i odgrywać rolę outsiderki. Jeśli należy do jakiejś grupy, ta grupa może również pozostawać w pewnego rodzaju izolacji.
2. Głównej bohaterki może dotyczyć silny wątek przemiany, w toku którego zmienia się ona na lepsze lub gorsze. Czasem zyskuje ona nowe spojrzenie na świat, którym nie może się z nikim podzielić.
3. W jej historii dominuje jeden szczególny poziom konfliktu: wewnętrzny, wywołany przez ważną osobę, rodzinny lub kulturowy.
4. Osobista przemiana albo zmiana sytuacji w głównej mierze stanowi rezultat jej wysiłków podejmowanych na rzecz pokonania przeszkód. Jeśli na kimś polega, to dlatego, że w ramach własnego zmartwychwstania szukała pomocy u tej osoby.

[Źródło: Helen Jacey, *Kobieta w roli głównej. Jak tworzyć niezapomniane postaci kobiece w scenariuszach filmowych*, Warszawa, Wydawnictwo Myśliński, 2015, s. 176]

Stara się w kontekście tych czterech punktów omówić obie bohaterki, zastanawiając się z uczniami, który z tych elementów stanowi dominantę w konstrukcji postaci i dlaczego.

- **FAZA PODSUMOWUJĄCA**

Nauczyciel powraca do charakterystyki Lili, przypomina zachowanie dziewczyny wobec Janka. Pyta uczniów, w jaki sposób bohaterka filmu „sterowała” chłopakiem. Zachęca do dyskusji, w jaki sposób można uchronić się przed manipulacją (warto skorzystać z zasobów Wikibooks: goo.gl/9fNEvz, [dostęp: 02.09.2018 r.]). Podkreśla, że bardzo ważne jest dbanie o właściwe komunikowanie się oraz utrzymywanie szczerych i opartych na wzajemnym szacunku relacji rodzinnych, a także podejmowanie dojrzałych decyzji i wspólne rozwiązywanie problemów. Przypomina, iż troska o uczciwość oraz konieczność poszanowania cudzej prywatności i własności wpisują się w założenia kampanii społecznej fundacji Legalna Kultura. Dodaje, że kształtowanie poczucia odpowiedzialności za współtworzenie kultury stanowi jedno z priorytetowych działań tej fundacji.

Zadanie domowe:

Przeczytaj fragment artykułu Barbary Harwas-Napieraty „Etyczne aspekty manipulacji” (s. 256–258) i napisz jego streszczenie (maksymalnie 50 słów).

Link do artykułu: goo.gl/6LzeEf dostęp: 02.09.2018 r.]

Materiały pomocnicze. Karta pracy nr 1

Scharakteryzuj Lady Makbet. Wypełnij tabelę, wykorzystaj dołączone fragmenty „Makbeta” Williama Szekspira.

TŁO I OKOLICZNOŚCI POSTĘPOWANIA LADY MAKBET
MOTYWY DZIAŁANIA LADY MAKBET
CECHY I ZACHOWANIE LADY MAKBET PRZED POPEŁNIENIEM ZBRODNI
CECHY I ZACHOWANIE LADY MAKBET PO POPEŁNIENIU ZBRODNI
JĘZYK LADY MAKBET JAKO WYRAZ EKSPRESJI
CHARAKTERYSTYKA LADY MAKBET W ODNIESIENIU DO CAŁOŚCI UTWORU

Fragment 1 (akt I, scena 5)

LADY MAKBET

[...] Jedno tylko

Trwoży mnie: twoja pocziwa natura,
Nazbyt opita mlekiem ludzkich uczuć,
By jej się chciało piąć najkrótszą drogą,
Nęci cię wielkość, ambicji ci nie brak,
Lecz nie masz w sobie niezbędnej domieszki,
Zła; chcesz się wybić nad wszystkich, nikogo
W dół nie spychając, w grze nie oszukiwać
A wygrać z szajką szulerów, chcesz zdobyć
Coś, co ci samo mówi: „Będę twoim,
Jeśli uczynisz tak a tak” – a przecież,
Czując obawy raczej niż opory
Przed tym postępkim, nic w końcu nie czynisz.
Zjaw się tu prędeej, abym mogła szeptem
Tchnąć w ciebie mego ducha i wymowę
Rozwiąć to, co cię wciąż jeszcze oddziela
Od tej obręczy złotej, którą wola
Nadprzyrodzonych mocy i sam Los
Pragną, jak widzę, włożyć ci na skronie.

[Źródło: William Szekspir, *Makbet*, Poznań, „W drodze”, 1992, s. 27]

Fragment 2 (akt I, scena 5)

LADY MAKBET

Zlećcie się, Duchy, które wykarmiacie
W mózgach zbrodnicze plany, weźcie precz
Moją kobieca naturę, a w zamian
Niechaj wypełni mnie od stóp do głów
Najzjadlejsze okrucieństwo! Niechaj
Krew skrzepnie w moich żyłach i współczuciu
Nie da doptynąć do serca; niech drgnienie
Zwykłej litości nie waży się zachwiać
Moim straszliwym zamiarem, przeszkodzić
W jego spełnieniu! Mleko w moich piersiach
Zaprawcie żółcią – wy pomniejsi sładzy
Zła, niewidzialne demony, Naturę
Wspomagające w tym, co w niej złośliwe!
Nieprzenikniona Nocy, najczarniejszy
Dym Piekieł niech cię spowije, tak aby
Mój nóż nie widział zadawanej rany
I aby Niebo przez osłonę mroku
Nie mogło dostrzec dłoni i zawołać:
„Wstrzymaj cios!”

[Źródło: William Szekspir, *Makbet*, Poznań, „W drodze”, 1992, s. 28–29]

Fragment 3 (akt II, scena 2)

LADY MAKBET

I niby kto tak krzyczał? Nie mój mężny
Wodzu, przez takie obłąkańcze myśli
Zmiękniesz do reszty. Idź weź wody, zmyj
Z rąk to paskudztwo, ten dowód rzeczowy. –
Po coś tu przyniósł sztylety? Powinny
Leżeć tam: odnieś, a śpiących pachołków
Pomaż krwią.

MAKBET

Nie mam zamiaru tam wracać:
Strach mnie ogarnia już kiedy pomyślę,
Co uczyniłem; widoku bym nie zniósł.

LADY MAKBET

Słabeusz! Daj mi te sztylety. W śpiących
Czy w zmarłych – tyle grozy, co w obrazku;
Malowanego diabła tylko dzieci
Mogą się strachać. Jeśli on wciąż krwawi,
Gęby pachołków przyozdobię takim
Rumieńcem winy, że już to ich zgubi.

[Źródło: William Szekspir, *Makbet*, Poznań, „W drodze”, 1992, s. 28–29]

Fragment 4 (akt V, scena 1)

LADY MAKBET

Przeklęta plamo, precz! precz, powiadam! – Pierwsza...

druga... tak, czas działać, trzeba to teraz. – W piekle nic nie widać. –

Wstyd, mój panie, wstyd. – Żołnierz i taki tchórz? – A cóż nam strach, że się ktoś dowie, skoro naszej potędzie nikt się nie każe tłumaczyć?

– A jednak, kto mógł przypuścić tyle krwi w tym starcu!

[...]

LADY MAKBET

Wódz rozstał się z żoną; gdzie teraz złożoną? W hrabstwie

Fife, w rodzinnej ziemi? – Co z tymi rękami? Czy już nigdy

nie będą czyste? – Dość tego, mój panie, dość tego; te

twoje osłupienia wszystko psują.

[...]

LADY MAKBET

Ciągle odór krwi; namaścić tę drobną dłoń wszystkimi

wonnościami Arabii, a wciąż będzie ją czuć. Och, och,

och...

[Źródło: William Szekspir, *Makbet*, Poznań, „W drodze”, 1992, s. 28–29]

Materiały pomocnicze 2. Karta pracy nr 2

Scharakteryzuj Lilę. Wypełnij tabelę, wykorzystaj wybrane fragmenty filmu „Obietnica”:

- fragment 1 – 00:00:45–00:03:10;
- fragment 2 – 00:38:25–00:43:10;
- fragment 3 – 01:19:35–01:23:10;
- fragment 4 – 01:08:00–01:10:00.

TŁO I OKOLICZNOŚCI POSTĘPOWANIA LILI
MOTYWY DZIAŁANIA LILI
CECHY I ZACHOWANIE LILI PRZED POPEŁNIENIEM ZBRODNI
CECHY I ZACHOWANIE LILI PO POPEŁNIENIU ZBRODNI
JĘZYK LILI JAKO WYRAZ EKSPRESJI
CHARAKTERYSTYKA LILI W ODNIESIENIU DO CAŁOŚCI FILMU

Materiały pomocnicze 3. Przewidywane odpowiedzi

Karta pracy nr 1

TŁO I OKOLICZNOŚCI POSTĘPOWANIA LADY MAKBET
<i>kochająca i kochana żona obsypanego zaszczytami rycerza i wodza, zmienia ją list od męża o spotkaniu z wiedźmami</i>
MOTYWY DZIAŁANIA LADY MAKBET
<i>żądza władzy, zaszczytów, bogactw, ukryte zło, zbrodnicze instynkty, słabość charakteru, chęć manipulowania mężem, inspiracja przepowiednią wiedźm</i>
CECHY I ZACHOWANIE LADY MAKBET PRZED POPEŁNIENIEM ZBRODNI
<i>zimna, opanowana, sprytna, inteligentna, obmyśla plan zbrodni; owładnięta myślą o popełnieniu zbrodni, nakłania go do jej popełnienia; działa z premedytacją, manipuluje mężem, umniejsza jego wątpliwości, wyszydza skrupuły; podekscytowana swoimi zamiarami bierze czynny udział w zbrodni</i>
CECHY I ZACHOWANIE LADY MAKBET PO POPEŁNIENIU ZBRODNI
<i>opanowana, wyrachowana, obłudna, ukrywa emocje, zwodzi otoczenie, nakłania męża do kolejnych zbrodni, ulega słabości, ma wyrzuty sumienia, popada w obłąd, ma urojenia, cierpi na natręctwo mycia rąk (ubrudszone krwią), popełnia samobójstwo</i>
JĘZYK LADY MAKBET JAKO WYRAZ EKSPRESJI
<ul style="list-style-type: none">- „niech wypełni mnie od stóp do głów najzjadlejsze okrucieństwo”- „najczarniejszy Dym Piekła niech cię spowije”- „słabeusz”- „w piekle nic nie widać”
CHARAKTERYSTYKA LADY MAKBET W ODNIESIENIU DO CAŁOŚCI UTWORU
<i>świadomie podejmuje decyzję o dokonaniu zbrodni, odrzuca skrupuły i wyrzuty sumienia i wybiera zło, popełnia samobójstwo</i>

Karta pracy nr 2

TŁO I OKOLICZNOŚCI POSTĘPOWANIA LILI
<i>dobra uczennica i dziewczyna lubianego w szkole chłopaka; pochodzi z dobrze sytuowanej rodziny; jej rodzice są po rozwodzie, matka próbuje na nowo ułożyć sobie życie z dużo młodszym partnerem; widz poznaje okoliczności stopniowo, ważną rolę odgrywają media społecznościowe oraz środowisko rodzinne i szkolne</i>
MOTYWY DZIAŁANIA LILI
<i>urazona duma, zazdrość, wstyd przed koleżankami, chęć dominacji, chęć manipulowania ludźmi (szczególnie chłopakiem), chęć zemsty</i>
CECHY I ZACHOWANIE LILI PRZED POPEŁNIENIEM ZBRODNI
<i>żał, rozgoryczenie, nieracjonalność, widzenie tunelowe; dziewczyna obmyśla plan zbrodni, nakłania do niej chłopaka, działa z premedytacją, zabezpiecza sobie alibi; można powiedzieć, że zabija rękami Janka</i>
CECHY I ZACHOWANIE LILI PO POPEŁNIENIU ZBRODNI
<i>przeżalenie, a zarazem panowanie nad emocjami, udawanie na policji, obłuda; gest mycia rąk (poczucie winy); umiejętność przewidzenia reakcji Janka; wyznanie prawdy ojcu</i>
JĘZYK LILI JAKO WYRAZ EKSPRESJI
<ul style="list-style-type: none">- „Wszyscy jesteście słabi”- „suka” (na określenie dziewczyny, którą zamordowali)- „Jesteś nikim” (do Janka)- „Zrób to!” (namawianie do zbrodni)- „Chciałam, żeby umarła! Piekło jest dla takich ludzi”
CHARAKTERYSTYKA LILI W ODNIESIENIU DO CAŁOŚCI FILMU
<i>świadoma decyzja, dokonanie wyboru, brak wyrzutów sumienia, działanie z premedytacją, wyrachowanie, powrót do normalnego życia</i>